

De democratische dialoogopdracht voor postcoronatijden

Dirk Holemans

Bij het verschijnen van dit Oikos-nummer zitten we al ongeveer een jaar in een of andere vorm van lockdown. Tal van onze vrijheden zijn ingeperkt of *on hold* gezet. Wat een jaar geleden nog ondenkbaar leek — het verbieden van niet-essentiële reizen, het instellen van een avondklok — lijken nu normale maatregelen voor bijzondere tijden. Elke dag is er communicatie over de impact van COVID-19 op de volksgezondheid: zoveel besmettingen, ziekenhuisopnames en sterfgevallen. Ondertussen komt er ook aandacht voor andere vormen van schade die de virusgolven aanbrengen: heel wat mensen die langdurig in isolatie leven ervaren diepgaand psychisch lijden, bij jongeren begint het gemis aan een hoopvol perspectief zwaar te wegen. Maar er is nog een vorm van *collateral damage* die te weinig aandacht krijgt: het wegvallen van de democratische dialoog en actie. Al die dagelijkse dingen die onze democratie levendig houden — het gesprek aan de keukentafel met burens over de aanpak van de verkeersoverlast in de wijk, de straatreceptie of de actie met andere buurtbewoners — ook deze kleine ontmoetingen zijn grotendeels weggevallen. Net als trouwens de vele klimaatacties en andere manifestaties van de klimaatjongeren.

Het was een opgemerkt bericht, op de Facebook-groep van Oikos, van buurt- en vormingswerker Stefaan Segaert, die dit wegvallen van de democratische kleine dialoog verbond met het boek *De eenzame eeuw* van de Britse econoom en activiste Noreena Hertz. Daarbij verwijst hij naar de krachtige omschrijving door Durkheim van *'de vreugdevolle uitgelatenheid die we krijgen door persoonlijk samen met anderen dingen te doen'*. We kunnen dan ook veel leren uit het boek van Herz. Eenzaamheid is veel meer dan mensen die eenzaam en alleen in hun woonst zitten. Het heeft ook te maken met publieke ruimte, burgerschap en de rol van de overheid. Dat betekent dat de aanpak van eenzaamheid ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid is, waarbij overheden, civiele samenleving en het bedrijfsleven een maatschappelijke rol te spelen hebben. Want eenzaamheid treft niet alleen mensen die thuis zitten. Ook de Uber-chauffeur of pakjesbezorger leidt een eenzaam leven zonder collega's, niet zelden aangestuurd door een algoritme. Hertz schrijft dat wie zich eenzaam voelt, gevoeliger is voor

vijanddenken, xenofobie en complottheorieën. Kortom een situatie waar vooral populisten garen bij spinnen.

Daarom is het tijd voor concrete acties, groot en klein. De positieve voorbeelden die Herz geeft, zoals het bouwen van bibliotheken of het geven van opdrachten aan kunstenaars, doen direct denken aan de discussie in ons land over het sluiten van loketten in treinstations. Als je eendimensionaal denkt dat een dergelijk station enkel dient om tickets te kopen en te wachten op de trein, kan je misschien uitkomen bij de conclusie dat de loketten sluiten de enige optie is. Maar dat is zelfs niet economisch gedacht. Want waarom zouden vaak ruime stationsgebouwen ook geen co-workingsplekken kunnen worden, in combinatie met een koffiehuis, kindercrèche, buurtcafé en kapsalon? En dus een bruisend economisch centrum zijn dat tegelijk ook een publieke ruimte vormt? Zodat als de dagactiviteiten voorbij zijn en de grote groep pendelaars is gepasseerd, het cultureel leven er een plek krijgt die ook een latere treinreiziger aangenaam verrast. Initiatieven zoals de Buren van de Abdij in de Gentse Machariuswijk tonen dat buurtbewoners perfect in staat zijn een publieke ruimte te beheren en zelfs een verrijnd cultureel aanbod te realiseren. Veel is mogelijk als er ruimte gemaakt wordt voor en vertrouwen is in het kunnen van burgers.

Hier past ook een persoonlijke anekdote bij. Toen ik bijna dertig jaar geleden verhuisde naar de Drongenstationstraat — juist, een toepasselijke naam — kon ik er in het station tickets kopen, een praatje slaan met de loketbediende en beschut tegen regen en koude bij de warme kachel wachten op de trein. Daarna ging het steeds bergaf. Eerst werd het loket gesloten wegens besparingen maar bleef het gebouw open en verwarmd. Toen verdween op een dag de kachel en restte enkel nog schuilen tegen de regen. Ondertussen is het gebouw afgebroken en vervangen door metalen kotjes op de perrons die veel te klein zijn om iedereen een droge schuilplaats bij regen en wind te geven. En dan denken dat de trein moet concurreren met comfortabele bedrijfswagens, het summum van fiscaal gesubsidieerde eenzaamheid. Let wel, terug naar vroeger kan niet meer. Steeds meer mensen kopen hun tickets online en versturen ook steeds minder brieven. Dus het monofunctionele treinstation of postkantoor in stand proberen te houden is geen vruchtbare optie. Meervoudig ruimtegebruik met meer kansen op menselijke ontmoetingen is wel het antwoord. Los daarvan is het belangrijk dat we in een groter kader eindelijk die taks shift realiseren, zodat arbeid veel minder en kapitaal en milieugebruik veel meer belast worden. Dan wordt het nog makkelijker dergelijke nieuwe meervoudige ruimtes te realiseren. Net als trouwens mensen professioneel in te zetten voor bijvoorbeeld een herstel- en herbruikkringlooeconomie.

Omdat Hertz een sterk pleidooi houdt voor het zelf zetten van kleine stappen, organiseren we zelf op 10 mei het gesprek over de politieke dimensie van eenzaamheid. Waarbij niemand minder dan Dirk De Wachter ingaat op de ideeën van Hertz samen met Stefaan Segaert. Het zou mooi zijn mochten we dit gesprek in een stationsgebouw kunnen organiseren. Als het dit jaar nog niet kan, dan zeker volgend jaar voor een volgende democratische dialoog.